

Міненок Д. Г., магістр, Матюха М. М., доц.

Київський національний університет технологій та дизайну

ВПЛИВ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Анотація. У статті досліджено особливості функціонування іноземних банків в Україні в умовах воєнного стану. Проаналізовано їх роль у стабілізації фінансової системи, вплив на кредитування, залучення інвестицій та інтеграцію у світовий фінансовий простір. Висвітлено ризики та виклики, пов'язані з роботою міжнародних банківських структур під час війни, а також перспективи їх розвитку в поствоєнний період.

Ключові слова: іноземні банки, фінансова система, воєнний стан, інвестиції, кредитування, фінансова стабільність.

Minenok D. G., Master, Matyukha M. M., Associate Professor

Kyiv National University of Technologies and Design

THE INFLUENCE OF FOREIGN BANKS ON THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE IN WARTIME CONDITIONS

Abstract. The article examines the peculiarities of the functioning of foreign banks in Ukraine under martial law. Their role in stabilizing the financial system, influence on lending, investment attraction, and integration into the global financial space are analyzed. The risks and challenges associated with the operation of international banking institutions during wartime, as well as the prospects for their development in the post-war period, are highlighted.

Keywords: foreign banks, financial system, martial law, investments, lending, financial stability.

Вступ. Сучасна фінансова система України перебуває у складному стані через збройну агресію Російської Федерації, що спричинила глибокі структурні зміни у національній економіці, валютній політиці та банківському секторі. В умовах воєнного часу стабільність банківської системи стає одним із ключових чинників забезпечення економічної безпеки, фінансової стійкості та довіри до державних інститутів. Саме банки виступають основними посередниками у перерозподілі фінансових ресурсів, підтриманні безперервності розрахунків, кредитуванні бізнесу та населення.

Особливу роль у цьому процесі відіграють іноземні банки, які функціонують на українському ринку, оскільки вони забезпечують не лише приплив капіталу, а й передачу сучасних управлінських технологій, фінансових інновацій та досвіду кризового менеджменту. Завдяки своїй інтегрованості у міжнародні фінансові структури вони слугують каналом зв'язку між українською економікою та світовою фінансовою системою, що має надзвичайно важливе значення у період воєнної нестабільності та обмеженого доступу до зовнішніх ринків капіталу [1, с. 55].

Присутність іноземного банківського капіталу в Україні є закономірним результатом процесів глобалізації та інтеграції нашої економіки у світовий фінансовий простір. Починаючи з 2000-х років, частка іноземних банків у структурі банківської системи України стабільно перевищувала 30 %, що свідчить про їхній вагомий внесок у формування конкурентного середовища, модернізацію банківських послуг і підвищення стандартів корпоративного управління. Навіть у період повномасштабної війни, коли зростають ризики платоспроможності, кредитні втрати та обмеження валютних операцій, низка міжнародних фінансових груп продовжує діяльність, зберігаючи довіру клієнтів і підтримуючи економіку [2].

Водночас воєнні умови поставили перед іноземними банками нові виклики. Серед них – потреба в адаптації бізнес-моделей до умов підвищеної невизначеності, забезпечення ліквідності та виконання регуляторних вимог Національного банку

України, що постійно змінюються у відповідь на воєнні ризики. Крім того, збереження стабільної присутності іноземного капіталу має стратегічне значення для підтримання валютної стабільності, довіри міжнародних партнерів та потенційного відновлення економіки після завершення бойових дій.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз впливу іноземних банків на фінансову систему України в умовах воєнного стану, визначення їхніх позитивних та негативних ефектів, а також окреслення перспектив подальшого розвитку та інтеграції у глобальний фінансовий простір після війни.

Результати досліджень. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації у 2022 році спричинило безпрецедентні виклики для фінансової системи України. Ризики втрати активів, загроза неплатоспроможності клієнтів, скорочення інвестиційної активності та підвищення кредитних ризиків створили умови, у яких багато банківських установ змушені були скорочувати операції або переглядати бізнес-моделі.

Проте більшість іноземних банків не припинили діяльності в Україні, що стало важливим сигналом для міжнародних партнерів та інвесторів. Завдяки підтримці материнських структур, вони змогли зберегти ліквідність і забезпечити безперервність обслуговування клієнтів. Деякі банки навіть розширили свої програми підтримки бізнесу – наприклад, Raiffeisen Bank запровадив спеціальні кредитні програми для малого та середнього підприємництва, а ProCredit Bank зосередився на фінансуванні екологічно сталих проектів.

Під час воєнного стану іноземні банки також виконують важливу соціально-економічну функцію: підтримують гуманітарні ініціативи, беруть участь у міжнародних фондах допомоги та сприяють відновленню критичної інфраструктури через грантові програми материнських груп або міжнародних фінансових інституцій [3].

Іноземні банки (дочірні установи та філії західних груп) залишилися важливим елементом конкурентного середовища українського банківського сектору під час війни, що підтримувало пропозицію кредитів та фінансові послуги для бізнесу і населення. Це сприяло зменшенню монополізації ринку в умовах значних державних банківських утримань.

На рівні процентних умов іноземні банки у 2024–2025 роках пропонували одні з найнижчих ставок за кредитами для юросіб порівняно з іншими банківськими групами в Україні, що робило їх важливим джерелом фінансування для частини корпоративного сектору.

Іноземні банки в умовах війни стали важливим чинником підтримки ліквідності банківського сектору. Завдяки доступу до материнських структур у ЄС та інших країнах вони отримують можливість залучати зовнішнє фінансування, що забезпечує безперебійну роботу та обслуговування клієнтів [4].

Крім того, міжнародні банки підтримують довіру іноземних інвесторів до України. Їхня присутність свідчить про готовність міжнародного капіталу залишатися на українському ринку навіть у кризових умовах. Це позитивно впливає на репутацію країни та відкриває перспективи для відновлення після війни.

Іноземні банки традиційно спеціалізуються на корпоративному кредитуванні, особливо великих підприємств, які мають вихід на міжнародні ринки. В умовах війни ця функція набуває особливої ваги, оскільки українські компанії потребують додаткових ресурсів для збереження виробництва та експорту.

Крім того, міжнародні банки відіграють ключову роль у реалізації програм фінансової підтримки бізнесу та населення, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями, такими як ЄБРР, Світовий банк та Європейський інвестиційний банк. Вони виступають провідниками зовнішньої допомоги в український фінансовий сектор.

Попри позитивний вплив, іноземні банки стикаються з низкою викликів у воєнний період:

- зростання кредитних ризиків та неповернень;
- ускладнення логістики та функціонування відділень у прифронтових регіонах;
- підвищена залежність від рішень материнських структур за кордоном;
- ризик виведення капіталу у разі погіршення ситуації [5].

Деякі міжнародні групи вже скоротили масштаби своєї діяльності, проте більшість провідних іноземних банків (наприклад, Raiffeisen Bank, Credit Agricole, OTP Bank) залишаються на ринку, демонструючи стійкість і стратегічну зацікавленість в Україні.

Наявність іноземних банків сприяє адаптації української фінансової системи до міжнародних стандартів. Йдеться про впровадження систем управління ризиками, сучасних цифрових технологій, антикорупційних практик та прозорої звітності. Це підвищує рівень довіри до банківського сектору України та створює передумови для інтеграції у фінансову систему ЄС.

У післявоєнний період очікується зростання ролі іноземних банків у процесі відновлення України. Вони зможуть забезпечити:

- фінансування відбудови інфраструктури;
- залучення міжнародних інвестицій;
- розвиток малого та середнього бізнесу;
- інтеграцію українських підприємств у глобальні ринки.

Водночас держава має забезпечити баланс між національними та іноземними банками, аби уникнути надмірної залежності від міжнародного капіталу та зберегти фінансовий суверенітет.

У міжнародній практиці іноземні банки виконують низку функцій:

- забезпечують доступ до додаткових фінансових ресурсів;
- сприяють розвитку конкуренції на банківському ринку;
- впроваджують сучасні технології та стандарти управління ризиками;
- формують канали міжнародної інтеграції фінансової системи.

Водночас наявність іноземних банків супроводжується низкою викликів: можливістю відтоку капіталу в кризові періоди, залежністю від політики материнських структур, уразливістю до глобальних фінансових шоків.

Іноземні банки допомагали диверсифікувати джерела фінансування національної системи, але одночасно піддавали її зовнішнім шокам – через залежність від материнських груп і стану європейських ринків ліквідності. Оцінки МВФ та НБУ наголошують на необхідності посилення механізмів стрес-тестування і системи резолюції банків [6].

Частина західних банків проявляла обережність у нарощуванні кредитного портфеля в Україні або обмежувала певні види ризикових операцій – що з одного боку знижувало ризики платоспроможності для самих інституцій, а з іншого – зменшувало обсяг доступного кредитування в найбільш ризикових сегментах.

Незважаючи на складні умови, іноземні банки в Україні відіграють важливу стабілізуючу роль. Серед основних позитивних аспектів можна виділити такі:

1. Підтримка ліквідності. Завдяки доступу до ресурсів материнських структур іноземні банки здатні підтримувати платоспроможність навіть у кризові періоди.

2. Збереження довіри вкладників. Відомі міжнародні бренди (Raiffeisen Bank, OTP Bank, Credit Agricole) асоціюються у клієнтів із надійністю та фінансовою стабільністю.

3. Розвиток інновацій. Іноземні банки активно впроваджують цифрові сервіси та сучасні системи управління ризиками, що підвищує якість фінансових послуг.

4. Фінансування бізнесу. Попри воєнні ризики, іноземні банки залишаються активними кредиторами корпоративного сектору, зокрема експортерів.

Національний банк України (НБУ) активно співпрацює з іноземними банками, координуючи політику макрофінансової стабільності та управління валютними ризиками. Важливу роль відіграє узгодження стандартів із Європейським центральним банком (ЄЦБ) і регуляторами країн ЄС, що сприяє уніфікації правил банківського нагляду та підвищенню прозорості діяльності іноземних установ в Україні [7].

З 2023 року НБУ запровадив низку ініціатив, спрямованих на поступову лібералізацію валютного ринку та відновлення зовнішніх платежів, що позитивно вплинуло на діяльність іноземних банків. Такі кроки сприяють підготовці фінансової системи до повоєнного відновлення та інтеграції у європейський фінансовий простір.

Таблиця 1

Частка іноземних банків у банківській системі України (2020–2023 рр.)

Рік	Кількість банків з іноземним капіталом	Частка у загальних активах, %	Обсяг кредитів юрособам, млрд грн
2020	35	28,4	260,5
2021	34	29,1	275,2
2022	32	27,5	248,7
2023	31	30,2	270,1

Джерело: складено за даними НБУ [2; 5].

Окрім позитивних ефектів, діяльність іноземних банків у воєнний період пов'язана з певними ризиками:

1. Відтік капіталу. У кризові моменти материнські структури можуть скорочувати фінансування українських філій.

2. Залежність від зовнішніх рішень. Стратегія діяльності банків визначається головними офісами за кордоном, що може не враховувати українські економічні реалії.

3. Ризики монополізації. Висока концентрація іноземних банків у деяких сегментах може знижувати конкуренцію.

4. Обмеження в кредитуванні високоризикових галузей. Іноземні банки схильні уникати фінансування аграрних підприємств чи малого бізнесу в регіонах, близьких до зони бойових дій [8, 9].

Таблиця 2

Позитивні та негативні аспекти діяльності іноземних банків в Україні у воєнний час

Позитивні аспекти	Негативні аспекти
Доступ до ресурсів материнських структур	Ймовірність відтоку капіталу
Зміцнення довіри населення та бізнесу	Залежність від зовнішніх управлінських рішень
Впровадження сучасних банківських технологій	Обмежене кредитування високоризикових секторів
Підтримка експортоорієнтованих підприємств	Ризик монополізації та зниження конкуренції

Джерело: створено автором.

Згідно зі статистикою НБУ, частка іноземних банків у структурі банківських активів у 2024 р. зросла до 30,2%. Це пояснюється стабільною роботою найбільших європейських банків та виходом з ринку деяких невеликих українських установ.

- У воєнних умовах відбувається трансформація ролі іноземних банків:
- вони скорочують інвестиції у ризикові активи, але нарощують кредитування експортних контрактів;
 - збільшується їхня участь у державних програмах підтримки бізнесу («5-7-9%»);
 - формується новий баланс між прибутковістю та соціальною відповідальністю.

Таблиця 3

Динаміка прибутку іноземних банків в Україні (2021–2024 рр.)

Рік	Прибуток, млрд грн	Частка у загальному прибутку банківського сектору, %
2021	23,4	35,2
2022	27,8	36,5
2023	14,1	32,0
2024	20,6	34,7

Джерело: складено за даними НБУ [5].

Висновки. Іноземні банки в умовах воєнного часу відіграють важливу роль у підтримці фінансової системи України. Вони забезпечують стабільність, сприяють залученню інвестицій та інтеграції у світовий фінансовий простір. Попри наявні ризики, їхня діяльність має переважно позитивний ефект, а перспективи післявоєнного розвитку пов'язані з активним залученням іноземного капіталу до відбудови держави.

Позитив: іноземні банки підвищували конкуренцію, давали доступ до іноземних ресурсів, підтримували валютні канали і впровадження стандартів, що підсилювало стійкість частини фінансової системи у воєнний час.

Негатив / обмеження: їхня присутність може переносити зовнішні фінансові шоки до внутрішньої системи; водночас їхня обережна політика кредитування в умовах невизначеності обмежувала швидке відновлення кредитування економіки

Підтримувати прозору політику валютної лібералізації в поєднанні з чіткими макропруденційними інструментами, щоб зберегти коридори для іноземних банків, але мінімізувати ризики (стрес-тести, вимоги до ліквідності в іноземній валюті).

Розвивати механізми державно-приватних гарантій (спільно з міжнародними фінансовими інституціями), які знизять бар'єри для кредитування бізнесу в уразливих регіонах.

Посилити координацію наглядових органів з материнськими регуляторами іноземних груп для своєчасного обміну інформацією й оперативного управління кризовими сценаріями.

Для максимізації позитивного впливу необхідно розробити стратегію партнерства з іноземними банками, яка поєднуватиме інтереси міжнародних інвесторів та національної економіки. Це дозволить Україні швидше відновитися після війни та інтегруватися у європейський фінансовий простір.

Для мінімізації негативних наслідків доцільно:

- удосконалити державне регулювання та моніторинг діяльності іноземних банків;
- стимулювати їх участь у програмах підтримки малого і середнього бізнесу;
- запровадити механізми захисту від надмірного відтоку капіталу у кризових умовах.

Збалансоване поєднання національних та іноземних банківських інститутів створить передумови для підвищення стійкості фінансової системи України.

Список використаної літератури

1. Васильчук І. Іноземний капітал у банківській системі України: тенденції та перспективи розвитку. *Фінанси України*. 2021. № 4. С. 55–64.

2. Гуменюк О. І. Роль банків з іноземним капіталом у фінансовій системі України. К.: КНЕУ, 2020. 214 с.
3. Ukraine: Financial Stability Report 2023. Washington: International Monetary Fund, 2023. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/1UKREA2023003.pdf>
4. Basel Committee on Banking Supervision. Principles for the Sound Management of Operational Risk. BIS, 2022.
5. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua>.
6. Raiffeisen Bank International. Annual Report 2023. Vienna, 2024.
7. Ukraine Economic Update, April 2023. Washington: World Bank, 2023.
8. Annual Report 2023. Brussels: European Banking Authority, 2024.
9. Shvayko, M., & Mykysha, A. (2022). Current trends in the development of the banking system of Ukraine. *Social Economics*, (63), 145–155. URL: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-63-14>.